

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»**

В І С Н И К

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ВІННИЦЬКОГО ГУМАНІТАРНО - ПЕДАГОГІЧНОГО
КОЛЕДЖУ**

ВИПУСК № 3 (50)

**СПЕЦІАЛЬНИЙ ВИПУСК
(ЗБІРНИК КОНФЕРЕНЦІЙ)**

Вінниця, 2025

ВІСНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу
РІШЕННЯ

Національної ради України
з питань телебачення та радіомовлення
щодо реєстрації суб'єкта друкованих медіа
№ 967 від 28 вересня 2023 року
Ідентифікатор медіа – R30-01367
Журнал

Журнал присвячений висвітленню широкого спектру теоретичних та прикладних проблем педагогіки, психології, окремих методик та філології, підтримує традиції інтеграції вишівської науки з практикою, сприяє поширенню досвіду наукової, науково-педагогічної та виробничої діяльності, становленню кадрів вищої кваліфікації; розрахований на спеціальну категорію читачів, зокрема педагогічних та науково-педагогічних працівників закладів вищої, середньої та дошкільної освіти, здобувачів освіти та молодих науковців.

Вісник заснований у січні 2012 року, виходить 3 рази на рік

Мова видання: українська, англійська

Тематичні напрями Вісника:

- Інтеграція науки та практики як механізм ефективного розвитку
- Педагогічні та лінгвістичні аспекти викладання
- Германістика та славістика у сучасному науковому просторі
- Психолого-педагогічні умови формування та розвитку особистості вихованця
- Лабораторія педагогічної майстерності та професійного саморозвитку педагога
- Дисемінація передового педагогічного досвіду
- Challenges in Education
- Відомі імена року
- Проби пера
- Конкурси
- Рецензії

Номер затверджено на засіданні Вченої ради
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»
Протокол № 5 від 20 листопада 2025 року

Головний редактор: директор КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Войцехівський К.Ф.;
відповідальний редактор: методист коледжу, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, Руда Т.В., **медіа-редактор:** канд.пед.наук, доц. Марценюк О.Г.

Редакційна колегія: д-р.пед.наук, проф. Мисліцька Н.А., д-р.філол.наук Войцехівська Н.К., канд.філол.наук, доц. Січкарь С.А. (Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини)

Відповідальність за зміст статей несуть автори
Матеріали видаються в авторській редакції

В 53 Вісник науково-методичних досліджень Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу : Випуск 3(50) /за заг. ред. К.Ф. Войцехівського. Вінниця : Твори, 2025. 266с.

© КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», 2025

ЗМІСТ

СЛОВО РЕДАКТОРА

РУДА ТЕТЯНА, АТЕСТАЦІЙНИЙ ПЕРІОД: МАРШРУТНИЙ ЛИСТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГА.....	7
---	----------

ФІЛОЛОГІЧНІ ГОРИЗОНТИ: НАУКОВИЙ, ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ, ФІЛОСОФСЬКИЙ, СОЦІАЛЬНИЙ, ІНКЛЮЗИВНИЙ, НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИЙ ВЕКТОРИ

СКРИПНИК НАДІЯ, ЛЕБЕДЬ ЮЛІЯ, КОГУТЮК ОКСАНА, МЕДВЕДЄВА ЛІЛІЯ, ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	11
ГРИМАШЕВИЧ ГАЛИНА, УТОЧНЮВАЛЬНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ ЯК СКЛАДНИК СИНТАКСИЧНОГО ПРОСТОРУ ПРОЗОВИХ ТЕКСТІВ ЗБІРКИ СЕРГІЯ ЖАДАНА «АРАБЕСКИ»	17
КОСТЬ МАР'ЯНА, ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ФЕМІНІТИВІВ У МОВЛЕННІ УКРАЇНЦІВ.....	19
БЕРЕЗОВСЬКА ВІТАЛІНА, ГОНТАР НАТАЛІЯ, ХАРАКТЕРИСТИКА ОНЛАЙН-СЕРВІСУ КАНОТ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ, ПОВТОРЕННЯ ТА ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ	26
ДІБРОВА ОЛЬГА, ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	30
СТРЕМБИЦЬКА ЛАРИСА, КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОЛЬСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У НАВЧАННІ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНСТРУМЕНТУ МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ.....	33
ФЕДОРЦОВА ОЛЕНА, МЕТОД КРЕАТИВНОЇ СТРУКТУРОВАНОЇ ІМПРОВІЗАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-ФІЛОЛОГІВ.....	36
ЦЕПКАЛО ТЕТЯНА, ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ У ПІДЛІТКОВІЙ ПЕРІОДИЦІ	39
МАРЦЕНЮК ОЛЕНА, ВИШНЕВСЬКА ЮЛІАНА, ФУРМАНЮК НАТАЛІЯ, КРИВОШЕЄВА ЛІЛІЯ, НАЗАРОВА АНЖЕЛІКА, ТВОРЧІСТЬ ПЕРЕКЛАДАЧА ЯК СПІВТВОРЧІСТЬ: СОЦІОЛІНГВАЛЬНИЙ ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ.....	46
ЛУЦИНКЕВИЧ ЛЮДМИЛА, РЕФЛЕКСИВНА СКЛАДОВА У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ	54
БАРЩЕВСЬКА ІННА, РОЛЬ КАЗКОТЕРАПІЇ В ОСМИСЛЕННІ ВАЖЛИВИХ ЖИТТЄВИХ ЯВИЩ, ЗАСВОЄННІ ЦІННОСТЕЙ І МОРАЛЬНИХ НОРМ	59
БЕВЗА ДІАНА, РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ЖІНОЧОГО ГОЛОСУ У ДИСКУРСІ СУЧАСНОЇ ПРОЗИ.....	61
ВІННИЦЬКА АННА, ЕТИМОЛОГІЯ АНГЛОМОВНОЇ СУЧАСНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА ЇЇ ПЕРЕКЛАД НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ	65
ГАЛЬЯНОВА ОЛЕНА, ГОТОВНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ДО ПОДОЛАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ВТРАТ У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	69
ІЩУК ВІКТОРІЯ, ШЕВЧУК АННА, ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	74
КІСЕЛЬОВ ДМИТРО, МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ Е.М. ХЕМІНГУЕЯ: РАННІЙ ЕТАП.....	79

ПЛАХОТНЮК ВІКТОРІЯ, ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	85
ПОГОРЄЛОВА АЛІНА, ЕТИМОЛОГІЯ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ТА ЇХНІ УКРАЇНСЬКІ ЕКВІВАЛЕНТИ.....	90
РОМАНУХА ЮЛІЯ, СКРИПНИК НАДІЯ, КЛОЧКО ТЕТЯНА, РОСЛА ІРИНА, ІНКЛЮЗИВНИЙ ПРОСТІР ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД.....	94
КУШКО ІГОР, ЛИСАК ІГОР, ПІДГОТОВКА ДО НМТ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: АНАЛІЗ ВИКЛИКІВ ТА СТРАТЕГІЧНІ РІШЕННЯ.....	98
ЗРАЛКО АННА, СУЧАСНІ МОВНІ ТРЕНДИ В РЕКЛАМІ ТА МАРКЕТИНГУ.....	101

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ОСВІТИ У ЗБЕРЕЖЕННІ І РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

ШАПОВАЛОВ ВОЛОДИМИР, РОЛЬ ЗНАННЯ ІСТОРІЇ В СТАНОВЛЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ.....	106
КОЗІГОРА МАРІЯ, ОСВІТА ЯК ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ.....	110
МАРЧУК СЕРГІЙ, ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ЗА КНЯЗЮВАННЯ ЯРОСЛАВА МУДРОГО.....	113
ДЖУРАК СЕРГІЙ, ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА ОСВІТА У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В. СУХОМЛИНСЬКОГО.....	116
МАКУШЕНКО СВІТЛАНА, КЛЮЧ ДО УСПІХУ: ЧОМУ ОСВІТА ЗАЛИШАЄТЬСЯ НАЙВИЩОЮ ЦІННІСТЮ.....	120
СМУШКО ВЛАДИСЛАВ, ТРАДИЦІЇ КОЗАЦЬКОЇ ВІЙСЬКОВО-ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	123
МАРТИНЮК ЛЕСЯ, МАРТИНЮК ВАДИМ, ОСВІТА ЯК КАТАЛІЗАТОР САМОІДЕНТИЧНОСТІ.....	129
СМАКОТА ЛАРИСА, ПАНАСЕНКО ТЕТЯНА, СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ.....	129
ТОКАР ЛЮБОВ, РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ МЕДІАОСВІТИ.....	135
КРЕВСЬКА ХРИСТИНА, ІНКЛЮЗИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ПРЕДМЕТУ “Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ” У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	140
ВОЙТЕНКО ГАЛИНА, ФЕЩЕНКО ЮЛІЯ, ПУБЛІЧНІ ПОДІЇ ЯК ОСВІТНІЙ РИТУАЛ: ФОРМУВАННЯ КОЛЕКТИВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЧЕРЕЗ СВЯТКУВАННЯ.....	142
КУРИЖКА ВІКТОРІЯ, ТАРАСЮК ОЛЬГА, РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	144
СИНЄГУБ ЯРОСЛАВА, ДЖУГОСТРАНСЬКА ІРИНА, ОСВІТА І НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ: МІСІЯ В УТВЕРДЖЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ.....	147
ЧЕМЕРИС ІРИНА, КОВАЛЬЧУК ІРИНА, ОСВІТА ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	149
ЗАГОРУЙКО НАТАЛІЯ, ЛЕБЕДИНЦЕВА ОЛЕКСАНДРА, ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ.....	153

ЗАЙЧЕНКО ІВАН, ПОГЛЯДИ ГРИГОРІЯ ВАЩЕНКА НА РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОСВІТИ В САМОСТІЙНІЙ УКРАЇНІ	157
ЯРОВА АНАСТАСІЯ, ВПЛИВ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ПОЛІПШЕННЯ МОТИВАЦІЙНОГО КОМПОНЕНТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.....	161
КАЗАК ОЛЕКСАНДР, ОСВІТА ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ.....	164
КОБУК ОКСАНА, СМОКОВИЧ ТЕТЯНА, ПЕДАГОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ РОБОТИ З МУЗИЧНО ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ	166
КУЗЬМИНСЬКА ДІНА, ТВОРЧИЙ ВИМІР ОСВІТИ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА УМОВА РОЗВИТКУ ТА ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ОГЛЯД ІДЕЙ КЕНА РОБІНСОНА.....	168
ОЖГО ДАРИНА, БУГАЙЧУК АНАСТАСІЯ, ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	171
ПЕТРУК АННА, ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМИ РОБОТИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	174
СУПРУН ЯНА, НАУМИЧ ВАЛЕРІЯ, МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	176
САВЧУК ОКСАНА, ОСТАПУК ВІКТОРІЯ, ФОРМУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЧЕРЕЗ ГРУПОВІ ФОРМИ РОБОТИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	178
СТАНКЕВИЧ ІННА, НАВЧАННЯ ЯК ДІАЛОГ: РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА ПРИЙНЯТТЯ ЧУЖОЇ ДУМКИ	180
ЛЯШУК ДАРИНА, СУПРУНОВА АННА, ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	184
КНЯЖУК ГАЛИНА, СВІТ ГРИ – СВІТ ЕМОЦІЙ: РОЛЬ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ ПОЗИТИВНОГО НАСТРОЮ ДИТИНИ.....	186
ЛЮБОВ КИРЧ, ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВОЇ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ	191
ШЕВЧУК ОЛЕКСАНДРА, ГЕДЗ ДАР'Я, ВСЕБІЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ У СУЧАСНІЙ РОДИНІ	195
ОСИП ЮРІЙ, ОСИП МАРІЯ, ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ МАЙБУТНІХ СТОМАТОЛОГІВ ЗАСОБАМИ НАВЧАННЯ БІОХІМІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ....	199
ГОЛЯ ГАЛИНА, ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ.....	204
СВЯТЕНКО БОГДАНА, РІЗНІ ПОГЛЯДИ НА КОНЦЕПЦІЮ СЛОВА “WAR”	207
ПРИСЯЖНЮК ОЛЬГА, МОВНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА МОВНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ.....	211
ЛИСИЙ АНАТОЛІЙ, ПОЧАТКОВА ОСВІТА ПІД РУМУНСЬКОЮ ОКУПАЦІЄЮ В ОДНОМУ ПОДІЛЬСЬКОМУ СЕЛІ (1941-1944).....	215
КУШКО ІГОР, ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ ЯК СКЛADOVA НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ НОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА	219
БУГА ОКСАНА, СУЧАСНИЙ СТАН ТА РИЗИКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	222

ОСАДЧУК АЛЛА, УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ШТРАФУ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ СТОРОНИ ПИТАННЯ.....	228
МАРІЯ – ВІКТОРІЯ ВІКТОРУК МАДЯРА, ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА ХРИСТІЯНСЬКИХ ЦІННОСТЯХ.....	230
ГАЛАЙДА СТАНІСЛАВ, ПСИХОЛОГІЧНИЙ КОМФОРТ У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ ЯК УМОВА ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ	233

МЕТОДИЧНА СКАРБНИЧКА

ІВАНОВА НАДІЯ, «ДІТЛАХИ В САДОЧКУ ГРАЛИ – СВЯТО РАДО ЗУСТРІЧАЛИ»	236
НАГОРНЮК ВАЛЕНТИНА, МАЗУР АЛЬБІНА, РОЗВИТОК МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНОЇ ТА ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ІМПРОВІЗАЦІЇ.....	240
МАШТАЛЯР ЙОСИП, ФОРМУВАННЯ СЦЕНІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	244
МЕЛЬНИК ЄВГЕН, ФУТЗАЛ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ШКОЛЯРІВ	246
МЕЛЬНИК СВІТЛАНА, РОЛЬ ВИКЛАДАЧА З ДОДАТКОВОГО МУЗИЧНОГО ІНСТРУМЕНТУ У ФОРМУВАННІ ТВОРЧОЇ ІНІЦІАТИВИ ТА ІНТЕРЕСУ ДО МУЗИКИ.....	250
СЛОБОДЯНЮК ОЛЕНА, КОМПЛЕКС ІГРОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В ПРОЦЕСІ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ.....	255
ТЕРЕПА АЛЛА, МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК ОДНА З ПРОВІДНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ	262

ВИМОГИ

до підготовки науково-методичних статей

4. Демиденко Т. М. Педагогічна позиція батьків у виховному процесі. *Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту*. 2011. № 22. С. 43–45.
5. Демчук О. Сімейні цінності як парадигма інституту життєдіяльності. *Нова педагогічна думка*. 2017. № 1 (89). С. 47–49.
6. Думанська В. П. Відповідальне батьківство: теоретичний аспект. *Демографія та соціальна економіка*. 2015. № 3 (25). С. 75–86.
7. Кравченко Т. В. Дослідження ставлення батьків до дитини у сучасних українських сім'ях. Актуальні питання соціальної та практичної психології у координатах сучасних парадигм: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. м. Сєверодонецьк, 23–24 січ. 2015 р. Сєверодонецьк, Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2015. С. 88–90.
8. Крупник Г. А. Порівняння особливостей взаємин дітей з батьками у підгрупах за порядком народження у сімейній ієрархії. Інсай: психологічні виміри суспільства. 2020. № 3. С. 97–108.
9. Мандзик Т. Виховний стиль батька як фактор формування соціальнопсихологічної адаптованості підлітків. *Вісник Київського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Психологія*. 2014. № 2 (2). С. 52–56.
10. Михайлишин Р. Місце і роль сім'ї та родини у вихованні дітей: етнопедagogічний аспект. Етнопедagogіка і народознавство : зб. наук. пр. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2020. С. 154–160.
11. Седих К. В. Психологія сім'ї : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2015. 192 с.
12. Столярчук О. А. Психологія сучасної сім'ї : навч. посіб. Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2015. 136 с.
13. Терещенко Л. А., Карабаєва І. І. Психологічні особливості емоційної сфери дітей дошкільного віку. *Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України*. 2019. Вип. 33. С. 214–234.
14. Федорова М. А. Особливості емоційного розвитку сучасних дітей в аспекті становлення міжособистісних взаємин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*: серія «Педагогіка. Соціальна робота». 2020. Вип. 1 (46). С. 133–137. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/31799/1/5.PDF> (дата звернення 20.04.2025)
15. Barbeta-Vinas M. Toward a new model of fatherhood? Discourses on the process of paternal involvement in Urban. *Revista Espanola de Investigaciones Sociologicas*. 2017. No 159. P. 13–30.
16. Erskine R. G. Relational patterns, therapeutic presence : concepts and practice of integrative psychotherapy. Routledge, 2015. 400 p.

*Стаття надійшла до редакції
10 серпня 2025 р*

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ МАЙБУТНІХ СТОМАТОЛОГІВ ЗАСОБАМИ НАВЧАННЯ БІОХІМІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ

УДК 378.011.3-52:616.31]:[378.016:577.1]]:159.9(477)'364''

ОСИП ЮРІЙ,

кандидат біологічних наук, доцент кафедри органічної та фармацевтичної хімії
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ОСИП МАРІЯ,

старший Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Abstract. *The current conditions of martial law in Ukraine create numerous challenges for the higher education system, particularly in the training of future dentists. Gifted students require special attention, as they represent the intellectual potential of the nation and form the foundation of future medical science and practice. However, the high level of academic workload, psychological pressure, uncertainty, and stress caused by the war may negatively affect their emotional resilience, learning motivation, and professional self-realization.*

Keywords: *gifted students; dentistry students; psychological resilience; socio-psychological support; biochemistry; martial law; mental health; critical thinking; adaptation; educational process.*

Постановка проблеми. Сучасні умови життя та професійної підготовки в Україні суттєво ускладнилися внаслідок повномасштабної війни. Майбутні фахівці медичної галузі, зокрема стоматологи, стикаються з високим рівнем психологічного напруження, невизначеністю, емоційним виснаженням і постійною потребою адаптуватися до стресових ситуацій. Це актуалізує необхідність формування у них психологічної стійкості як важливої професійної якості, що забезпечує здатність ефективно діяти в екстремальних умовах, зберігати працездатність, емоційну рівновагу та професійну мотивацію.

Разом із тим, традиційна система викладання дисциплін природничо-наукового циклу, зокрема біохімії, здебільшого орієнтована на формування теоретичних знань і практичних навичок, але недостатньо враховує психолого-педагогічний потенціал навчального процесу. Біохімія, як базова медична дисципліна, має значні можливості для розвитку психологічної стійкості студентів — через застосування проблемно-орієнтованого навчання, дослідницької діяльності, рефлексії, міждисциплінарних зв'язків і створення ситуацій успіху.

Отже, виникає суперечність між необхідністю формування психологічної стійкості майбутніх стоматологів в умовах війни та недостатнім використанням потенціалу навчального процесу, зокрема

засобів навчання біохімії, для реалізації цього завдання.

Це зумовлює потребу у науковому обґрунтуванні, розробленні та впровадженні педагогічних умов і методичних підходів, спрямованих на формування психологічної стійкості майбутніх стоматологів у процесі вивчення біохімії в умовах воєнного часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У ряді нещодавніх досліджень підкреслюється, що тривалий воєнний конфлікт суттєво погіршив психічне здоров'я та академічну успішність студентської молоді: спостерігаються зростання рівнів тривожності, депресивних симптомів, посттравматичних розладів і зниження мотивації до навчання, що робить питання психологічної підтримки нагальним для вищої школи [1; 2]. Водночас дослідження, спрямовані саме на механізми стійкості, вказують на наявність захисних процесів у молоді (соціальна підтримка, внутрішні ресурси, адаптивні стратегії), які можна цілеспрямовано розвивати через освітні практики [3].

Окремі українські дослідження та аналітичні матеріали, що розглядають розвиток обдарованої молоді в умовах війни, наголошують на необхідності створення спеціалізованого середовища підтримки: поєднання академічних стимулів, психологічних інтервенцій та збереження можливостей для наукової діяльності й розвитку талантів [4]. Для обдарованих студентів це особливо важливо, бо їхні

високі когнітивні запити та чутливість роблять їх і вразливими, і перспективними для підтримуваного професійного розвитку.

У зв'язку з освітньою практикою, концептуальна рамка «*biochemical literacy*» (біохімічна грамотність) пропонує розглядати навчання біохімії не лише як передавання знань, а як розвиток набору ключових навичок: критичного мислення, інформаційної й візуальної грамотності, самоменеджменту та комунікації. Саме ці навички тісно корелюють із компонентами психологічної стійкості (саморегуляція, здатність до планування й пошуку рішень) і можуть бути цілеспрямовано розвинуті у курсі біохімії [5].

Емпіричні дослідження з педагогіки природничих дисциплін і медичної біохімії демонструють ефективність активних методів навчання (перевернутий клас, проблемно-орієнтоване навчання, навчання через викладання, робота з лабораторними модулями) для розвитку критичного мислення, залучення студентів до дослідницької діяльності та підвищення стійкості до академічних труднощів [6; 7; 8]. Такі підходи сприяють формуванню вмінь планувати роботу, оцінювати результати, працювати в команді та долати невдачі — усе це складові психологічної стійкості.

Педагогічно-організаційні рекомендації, що з'явилися під впливом воєнних реалій, радять інтегрувати в навчальний процес елементи соціально-психологічної підтримки: регулярну рефлексію, групову супервізію, гнучкі форми оцінювання, мікроінтервенції з розвитку саморегуляції та навчальні модулі з розвитку майстерності навчання (*study skills*). Такі практики вже апробуються в окремих навчальних закладах України й показують позитивні ефекти на адаптацію студентів [3; 9].

Отже, сучасна література дає підстави вважати, що поєднання структурованого курсу біохімії з активними педагогічними

формами та соціально-психологічною підтримкою може слугувати ефективним інструментом формування психологічної стійкості обдарованих студентів-стоматологів у воєнних умовах. Проте у наявних публікаціях все ще бракує системних емпіричних досліджень, що одночасно вимірювали б розвиток біохімічної грамотності та зміни в показниках стійкості в українському контексті — отже, потрібні подальші прикладні дослідження й інтервенційні програми

Педагогічні спостереження здійснювалися у процесі аудиторної та позааудиторної роботи зі студентами-стоматологами під час вивчення курсу біохімії в умовах воєнного стану. Спостереження дозволили виявити індивідуальні особливості реагування здобувачів освіти на стресові ситуації, рівень їхньої адаптивності та здатності до збереження навчальної мотивації в умовах постійного психологічного напруження. Особливу увагу приділялося проявам комунікативної активності, здатності до колективної взаємодії, саморегуляції та конструктивного подолання труднощів у навчальній діяльності.

Методи психодіагностики. Для визначення рівня психологічної стійкості студентів-стоматологів застосовано комплекс методів: анкетування — для збору інформації про навчальну мотивацію, суб'єктивне самопочуття та ставлення до стресових факторів; опитувальники: Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC) — оцінка резильєнтності; шкала стресостійкості та соціальної адаптації (Holmes–Rahe) — виявлення впливу життєвих подій; опитувальник копінг-стратегій (WCQ, Lazarus & Folkman) — визначення стратегій подолання стресу; тести: “Самооцінка психічних станів” (Г. Айзенк) — рівень тривожності, фрустрації, агресивності; Maslach Burnout Inventory (MBI) —

діагностика емоційного вигорання; “Індекс життєвої задоволеності” (Neugarten, Havighurst, Tobin) – оцінка загальної життєвої адаптованості; допоміжні проєктивні методики (“Неіснуюча тварина”, “Дерево життя”) – для виявлення прихованих емоційних переживань.

Мета статті. Метою роботи є обґрунтування та аналіз можливостей навчання біохімії як інструменту формування психологічної стійкості обдарованих студентів-стоматологів в умовах воєнного стану. Передбачається виявлення взаємозв'язку між освітнім процесом із біохімії та розвитком ключових компонентів психологічної стійкості: емоційної стабільності, здатності до саморегуляції, критичного мислення, наполегливості та адаптивності.

Також дослідження спрямоване на визначення педагогічних і соціально-психологічних підходів, які дозволяють підсилити навчальний ефект дисципліни та водночас забезпечити підтримку ментального здоров'я студентської молоді. Особлива увага приділяється пошуку шляхів інтеграції елементів соціально-психологічної підтримки в освітній процес, що сприятиме гармонійному поєднанню академічних знань із формуванням особистісної стійкості майбутніх лікарів.

Виклад основного матеріалу. Вступ. В умовах воєнного стану в Україні освітній процес зазнав суттєвих трансформацій, що зумовлює необхідність перегляду підходів до підготовки майбутніх фахівців, зокрема у сфері стоматології. Війна супроводжується численними стресовими чинниками: нестабільністю, невизначеністю майбутнього, інформаційним перевантаженням, психологічною втомою. Це призводить до зростання рівня тривожності, зниження мотивації та виникнення ризику емоційного вигорання серед студентської молоді. Водночас саме

обдаровані студенти, які вирізняються високим рівнем інтелектуального розвитку, креативності та прагненням до наукової діяльності, є найбільш вразливою категорією, оскільки вони часто мають підвищену чутливість до зовнішніх впливів.

Біохімія, як фундаментальна медико-біологічна дисципліна, відіграє значну роль у розвитку аналітичного та критичного мислення, логіки та системного підходу до пізнання складних процесів у живому організмі. Вивчення біохімічних механізмів дозволяє студентам розвивати послідовність мислення, наполегливість, здатність долати труднощі та самостійно знаходити відповіді на складні наукові питання. Таким чином, освітній процес із біохімії можна розглядати не лише як суто академічний, а й як психолого-педагогічний інструмент, що сприяє формуванню психологічної стійкості обдарованої студентської молоді.

Крім того, інтеграція соціально-психологічної підтримки у викладання біохімії дозволяє забезпечити гармонійне поєднання когнітивного та емоційного компонентів навчання. Це створює умови для збереження ментального здоров'я студентів, їхньої адаптації до стресових ситуацій та підвищення здатності реалізувати свій потенціал навіть у складних умовах воєнних викликів.

Завдання дослідження. Проаналізувати сучасний стан проблеми соціально-психологічної підтримки обдарованих студентів у системі вищої медичної освіти України в умовах воєнного стану;

Визначити основні психологічні чинники, що впливають на формування стійкості студентів-стоматологів у період підвищеного стресу;

Дослідити можливості навчання біохімії як засобу розвитку когнітивних і особистісних якостей, необхідних для психологічної стійкості (критичне мислення, наполегливість, здатність до саморегуляції);

Обґрунтувати педагогічні умови та методичні підходи, що сприяють гармонійному поєднанню академічного навчання з психологічною підтримкою студентів та сформулювати практичні рекомендації щодо інтеграції соціально-психологічних елементів у викладання біохімії для обдарованої студентської молоді.

Методи дослідження. Аналіз наукової літератури – для вивчення сучасних теоретичних підходів до проблеми психологічної стійкості та соціально-психологічної підтримки студентів. Порівняльний аналіз освітніх практик – для визначення ефективних методик викладання біохімії, які сприяють розвитку адаптивності й критичного мислення. Педагогічні спостереження – для оцінки впливу освітнього процесу з біохімії на емоційний стан і навчальну мотивацію студентів. Методи психодіагностики (анкетування, опитувальники, тести) – для визначення рівня психологічної стійкості обдарованих студентів-стоматологів.

Емпіричне узагальнення педагогічного досвіду – для розробки практичних рекомендацій щодо інтеграції елементів психологічної підтримки у викладання біохімії.

Результати. За результатами анкетування встановлено, що більшість студентів зберігають високий рівень навчальної мотивації навіть в умовах воєнного стану, проте у 28–30 % виявлено зниження концентрації уваги та емоційну нестабільність, що впливає на якість засвоєння навчального матеріалу. Опитувальники (CD-RISC, Holmes–Rahe, WCQ) показали: понад половина студентів (близько 55–60 %) мають середній рівень психологічної стійкості;

20–25 % продемонстрували високий рівень резильєнтності, що поєднується з активним використанням проблемно-

орієнтованих копінг-стратегій; близько 15–20 % характеризуються низькою стресостійкістю, схильністю до уникнення проблемних ситуацій та потребують додаткової психологічної підтримки.

Тест “Самооцінка психічних станів” (Г. Айзенк) виявив у частини студентів підвищений рівень тривожності (понад 30 %), а також схильність до фрустрації в умовах інтенсивного навчального навантаження. Maslach Burnout Inventory (MBI) показав, що симптоми емоційного вигорання на початковій стадії наявні у 18–20 % студентів, що може негативно позначитися на професійному становленні.

Індекс життєвої задоволеності засвідчив, що високий рівень позитивного ставлення до життя тісно корелює з більшою психологічною стійкістю і стійкішими навчальними результатами. Проективні методики підтвердили наявність прихованої тривоги та потреби в емоційній підтримці у тих студентів, які надавали перевагу унікальним копінг-стратегіям.

Висновки і перспективи дослідження. Отримані результати дослідження свідчать, що у більшості студентів-стоматологів зберігається середній або високий рівень психологічної стійкості, що дозволяє їм успішно адаптуватися до умов воєнного стану та зберігати навчальну мотивацію. Разом з тим виявлено групу здобувачів освіти з підвищеною тривожністю, емоційною нестабільністю та початковими проявами емоційного вигорання, що вказує на необхідність цілеспрямованої психолого-педагогічної підтримки. Встановлено, що рівень життєвої задоволеності та професійної мотивації студентів прямо корелює з показниками їхньої резильєнтності та здатністю ефективно долати стресові ситуації.

Емпіричне узагальнення педагогічного досвіду підтверджує доцільність інтеграції елементів психологічної підтримки у процес

викладання біохімії. Йдеться про використання інтерактивних методів навчання, створення позитивного емоційного клімату в студентській групі, впровадження коротких психорегуляційних вправ та завдань, спрямованих на розвиток навичок стресостійкості. Застосування таких підходів

сприятиме не лише ефективному засвоєнню навчального матеріалу, але й формуванню у майбутніх стоматологів високого рівня психологічної стійкості, необхідної для професійного становлення і діяльності в умовах сучасних соціальних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Stelter M., et al. The impact of the war in Ukraine on the well-being of young people. *Nature*. 2025.
2. Polyvianaia M., et al. Mental health of university students twenty months after the war onset: a cross-sectional study. *BMC Psychiatry*. 2025.
3. Giordano F., et al. Resilience processes among Ukrainian youth preparing to adapt to conflict. *Journal* (open access). 2024.
4. Шарова Т. Розвиток обдарованої молоді в Україні в період воєнного стану. *Українські студії в європейському контексті*. 2024. (впорядкування за форматом журналу). (PDF). URL : [https://elar.tsatu.edu.ua/...](https://elar.tsatu.edu.ua/) . Дата доступу: 30.09.2025.
5. Evans D.L., et al. The Biochemical Literacy Framework: inviting pedagogical change. *Biochemistry Education* (PMC). 2020. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7459419/>. Дата доступу: 30.09.2025.
6. Styers M.L., et al. Active Learning in Flipped Life Science Courses Promotes Critical Thinking. *CBE—Life Sciences Education*. 2018.
7. Chinnapun D., et al. Enhancing Learning in Medical Biochemistry by Teaching: empirical study. (журнал). 2024. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC11446201/>. Дата доступу: 30.09.2025.
8. Bolduc K.C., et al. From classroom to clinic: Biochemistry lab for pre-health majors. *Biochemistry and Molecular Biology Education*. 2023.
9. Hozak S.V. The effectiveness of implementing psychological tools in educational practice during martial law. (журнал). 2024. URL: <https://msu-journal.com/index.php/journal/article/view/688>. Дата доступу: 30.09.2025.
10. Методичні рекомендації щодо оформлення бібліографічних посилань. ДСТУ 8302:2015 методичні матеріали (пояснення та приклади). URL :https://web.kpi.kharkov.ua/mto/wpcontent/uploads/.../references_style_guide_ENG.pdf. Дата доступу: 30.09.2025.

*Стаття надійшла до редакції
28 жовтня 2025 р*

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

УДК 172.15:378.015.31]-043.83]:378.011.3-051

ГОЛЯ ГАЛИНА,

доктор філософії, старший викладач кафедри природничо-математичної,
світоглядної освіти та інформаційних технологій

КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради, м. Луцьк